

УДК 575:636.082

ДУБІН О.В., канд. с.-г. наук

ДИМАНЬ Т.М., д-р с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА СТАДА УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ СТОВ «АГРОСВІТ» ЗА ПОЛІМОРФІЗМОМ QTL-ГЕНІВ

Проведено аналіз генетичної структури корів української чорно-рябої молочної породи СТОВ «Агросвіт» за поліморфізмом п'яти QTL-генів, асоційованих з молочною продуктивністю. На основі розподілу алельних частот визначено основні показники генетичної мінливості дослідженої популяції худоби: ефективне число алелів, індекс гетерогенності Шеннона та індекс фіксації Райта. Встановлено низьку частоту господарсько цінних алелів за генами k-казеїну та гормону росту, що свідчить про недостатній продуктивний потенціал та необхідність удосконалення селекційної роботи у стаді.

Ключові слова: генетична структура, k-казеїн, β -лактоглобулін, гормон росту, гіпофіз-специфічний фактор транскрипції, пролактин.

Постановка проблеми. Ефективність селекції можна значно підвищити шляхом використання нових молекулярних методів оцінювання ознак продуктивності сільськогосподарських тварин, що базуються на аналізі спадкової інформації. З розвитком молекулярної генетики стає можливим ідентифікація варіантів генів, які належать до так званих локусів кількісних ознак QTL (Quantitative Trait Loci's). Ідентифікація генів, асоційованих з господарсько корисними ознаками, на рівні порід, стад, споріднених груп тварин дає змогу виявляти особливості племінного матеріалу, оцінювати різноманітність генофонду популяцій, прогнозувати зміни, пов'язані з селекційними чинниками, виявляти потенційно високопродуктивних тварин у ранньому віці і, насамкінець, отримувати прибутки за рахунок скорочення генераційного інтервалу, застосування маркерної селекції тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для низки порід великої рогатої худоби як вітчизняної, так і зарубіжної селекції, сьогодні проведено аналіз генетичної структури за QTL-генами. Найчастіше проводять ідентифікацію генотипів української худоби за генами k-казеїну та β -лактоглобуліну, які кодують білки молока й регулюють його кількість, масову частку жиру і білка [1]. Меншою мірою досліджено генетичну структуру вітчизняних стад за генами пролактину (PRL), гормону росту (GH) та гіпофіз-специфічної транскрипції (Pit-1) [2]. Перші два задіяні в процесах лактогенезу та експресії генів молока, Pit 1 – регуляції експресії генів гормону росту і пролактину.

Метою нашого дослідження був комплексний аналіз генетичної структури групи корів української чорно-рябої молочної породи СТОВ «Агросвіт» за генами k-казеїну, β -лактоглобуліну, Pit-1, гормону росту та пролактину і визначення її продуктивного потенціалу.

Матеріал і методика досліджень. Матеріалом для досліджень слугувала периферійна кров корів української чорно-рябої молочної породи великої рогатої худоби (СТОВ «Агросвіт» Миронівського р-ну Київської обл., n=24). Проби крові великої рогатої худоби відбирали з хвостової вени одноразовим шприцом об'ємом 5–10 см³ з подальшим консервуванням 3%-ним розчином ЕДТА.

Виділення геномної ДНК проводили методом сорбування на силіцій оксиді [4]. Ампліфікацію ділянок досліджених генів та наступну рестрикцію продуктів ПЛР проводили методом ПЛР-ПДРФ (полімеразна ланцюгова реакція – аналіз поліморфізму рестрикційних фрагментів) [3].

Електрофоретичний аналіз продуктів рестрикції проводили у 2–4 %-ному агарозному гелі за використання 1×TBE-буфера. Візуалізацію ДНК-бендів проводили за допомогою бромистого етидію (0,5 мкг/см³). Генотипи досліджених тварин визначали за молекулярним розміром продуктів рестрикції порівняно з маркером GeneRuler 100 bp («Fermentas», Литва) за використання програмного пакету Quantity One® Version 4.6.3 (BioRad, США). Математичну обробку даних проводили за використання спеціалізованого макроса GenAlEx6 для MS EXCEL [5].

Результати досліджень та їх обговорення. Генетичну структуру дослідженої популяції української чорно-рябої молочної породи великої рогатої худоби за п'ятьма геномними локусами визначали за розподілом алельних частот. За всіма молекулярно-генетичними маркерами нами виявлено поліморфізм, при цьому спостерігали лише основні алельні варіанти досліджених ділянок генів, типові для європейських порід худоби: А і В – для генів κ -казеїну, β -лактоглобуліну та Pit-1, L і V – для гена GH та А і G – для PRL. На рисунку 1 представлено спектри електрофоретичного розділення продуктів рестрикції за аналізу поліморфізму досліджених генів.

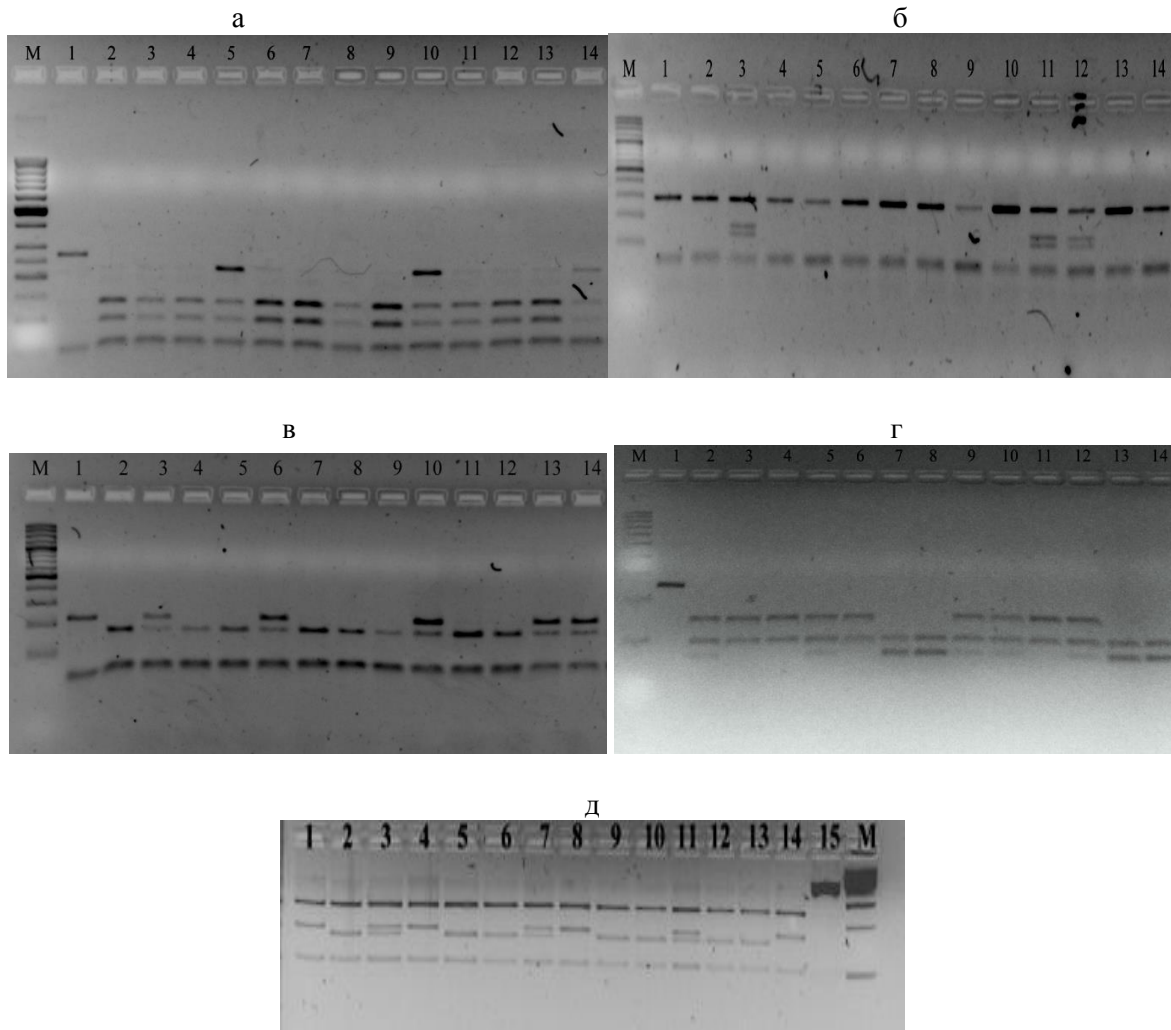

Рис. 1. Спектри рестрикційних фрагментів локусів *QTL*-генів: а) κ -казеїну: 2–4, 6–9, 11–13 – генотип АА; 5, 10, 14 – генотип АВ; б) PRL: 1 – продукт ПЛР, 2, 4–10, 13, 14 – генотип АА; 3, 11, 12 – генотип АG; в) GH: 2, 4, 5, 7–9, 11, 12 – генотип LL; 3, 6, 10, 13, 14 – генотип LV; г) β -лактоглобуліну: 2, 5, 9, 10, 12 – генотип АВ; 3, 4, 6, 11 – генотип АА; 7, 8, 13, 14 – генотип ВВ; д) Pit-1: 1, 2, 4–6, 8–10, 12–14 – генотип ВВ; 3, 7, 11 – генотип АВ. М – маркер довжин продуктів рестрикції (GeneRuler 100 bp); 1 – продукт ПЛР.

У дослідженому стаді корів переважають тварини з генотипом АА за локусом гена κ -казеїну (рис. 1а), АА – пролактину (рис. 1б), LL – гормону росту (рис. 1в), АВ – β -лактоглобуліну (рис. 1г), ВВ – Pit-1, тимчасом, згідно з даними літератури [2], з кращими показниками молочної продуктивності в худоби української чорно-рябої молочної породи асоційовані генотипи АВ, АG, LV, АВ та АА відповідних генів. Найвищий рівень фактичної гетерозиготності (H_o) виявлено за локусом β -лактоглобуліну (70 %), найменший – за локусом гормону росту (10 %) (табл. 1).

Статистично достовірні відмінності між фактичною і очікуваною гетерозиготністю (H_e) в дослідженій групі тварин виявлено лише за локусом β -лактоглобуліну ($p < 0,05$).

Таблиця 1 – Розподіл алельних частот, гетерозиготність та χ^2 -тест за дослідженими генами кількісних ознак

Локус	Алель	Частоти	Гетерозиготність		χ^2	Вірогідність
			H_o	H_e		
k-казеїн	A	0,925	0,150	0,139	0,131	0,717
	B	0,075				
β -лактоглобулін	A	0,650	0,700	0,455	5,799	0,016*
	B	0,350				
GH	L	0,950	0,100	0,095	0,055	0,814
	V	0,050				
PRL	A	0,800	0,400	0,320	1,250	0,264
	G	0,200				
Pit-1	A	0,375	0,400	0,420	0,045	0,831
	B	0,625				

* - $p < 0,05$

На основі розподілу алельних частот обчислено основні показники генетичної мінливості дослідженої популяції великої рогатої худоби: ефективне число алелів (n_e), індекс гетерогенності Шеннона (I) та індекс фіксації Райта (F_{is}) (табл. 2). Розмах показника n_e становив від 1,105 (GH) до 1,835 (β -лактоглобулін). Значення індексу Шеннона варіювали від 0,199 до 0,647 і загалом були порівнянними зі значеннями ефективної кількості алелів. Обчислення індексу фіксації Райта, який відображає інбридинг особини відносно популяції, довело наявність надлишку гетерозигот за чотирма з досліджених локусів (за винятком гіпофіз-специфічного фактора Pit-1).

Виявлені особливості генетичної структури стада корів СТОВ «Агросвіт» за поліморфізмом п'яти QTL-генів дають змогу оцінити його продуктивний потенціал і розробити стратегію подальшої селекційної роботи зі стадом.

Таблиця 2 – Значення основних показників генетичної різноманітності досліджених тварин

	Кількість алелів	Ефективне число алелів (n_e)	Індекс Шеннона (I)	Індекс фіксації (F_{is})
k-казеїн	2	1,161	0,266	-0,081
β -лактоглобулін	2	1,835	0,647	-0,538
GH	2	1,105	0,199	-0,053
PRL	2	1,471	0,500	-0,250
Pit-1	2	1,724	0,611	0,048

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, досліджено «генетичний портрет» стада корів чорно-рябої породи СТОВ «Агросвіт» за генами k-казеїну, пролактину, β -лактоглобуліну, гормону росту та гіпофіз-специфічного фактора транскрипції. Генетична структура дослідженої групи тварин відповідає генетичній структурі порід молочного напрямку продуктивності. Низька частота господарсько цінних алелів за генами k-казеїну та гормону росту свідчать про недостатній продуктивний потенціал стада та необхідність удосконалення селекційної роботи в ньому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гиль М.І. Генетичний аналіз полігенно обумовлених та поліморфних ознак худоби молочних порід: автореф. дис. д-ра с.-г. наук / М.І. Гиль. – Чубинське Київської обл., 2011. – 41 с.
2. Копилов К.В. ДНК-діагностика генетичних ресурсів великої рогатої худоби: автореф. дис. д-ра с.-г. наук / К.В. Копилов. – Чубинське Київської обл., 2011. – 33 с.
3. Методичні рекомендації щодо використання методу полімеразної ланцюгової реакції в скотарстві / Р.В. Облап, Н.Б. Новак, М.Д. Мельничук, Т.М. Димань, О.В. Дубін / За ред. Т.М. Димань. – Біла Церква, 2010. – 66 с.
4. Carter M.J. An inexpensive and simple method for DNA purifications on silica particles / M.J. Carter, I. D. Milton // Nucleic Acids Res. – 1993. – Vol.21. – P.1044–1046.
5. Peakall R. GENALEX 6: genetic analysis in Excel. Population genetic software for teaching and research / R. Peakall, P.E. Smouse // Molecular Ecology Notes. – 2006. – Vol. 6. – P.288–295.

Генетическая структура стада украинской черно-пестрой молочной породы крупного рогатого скота ООО «Агросвит» по полиморфизму QTL-генов

А.В. Дубин, Т.Н. Дымань

Проведен анализ генетической структуры стада украинской черно-пестрой молочной породы крупного рогатого скота ООО «Агросвит» по полиморфизму пяти QTL-генов, ассоциированных с молочной продуктивностью. На основе распределения аллельных частот определены основные показатели генетической изменчивости исследованной популяции скота: эффективное число аллелей, индекс гетерогенности Шеннона и индекс фиксации Райта. Установлена низкая частота хозяйственно ценных аллелей по генам к-казеина и гормона роста, что свидетельствует о недостаточном продуктивном потенциале и необходимости совершенствования селекционной работы в стаде.

Ключевые слова: генетическая структура, к-казеин, β -лактоглобулин, гормон роста, гипофиз-специфический фактор транскрипции, пролактин.

Genetic structure of herd of Ukrainian Black and White dairy breed of Ltd. "Agrosvit" on QTL-genes

A. Dubin, T. Dyman

The analysis of genetic structure of herd of Ukrainian Black and White Dairy cattle breed in Ltd "Agrosvit" on polymorphism of five QTL-genes associated with milk production have been conducted.

On the basis of allele frequency distribution it have been calculated the main indices of genetic variability of investigated cattle population: effective number of alleles, Shannon index and Rite index. It has been revealed the low frequency of economic valuable alleles on k-casein and growth hormone genes.

The analysis allows conclude that the productive potential of investigated herd is not sufficient.

There is a necessity in improvement of selection activity in this herd.

Key words: genetic structure, k-casein, β -lactoglobulin, growth hormone, Pit-1, prolactin.